

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ars Semper Gaudendi

Demonstrata Ex Sola Consideratione Divinae Providentiae Et Per
Adventuales Conciones

Laetitiae Perfectae Artificium In Conscientiae Recta Efformatione
inuentum, & per Adventuales Conciones expositum ac demonstratum

Sarasa, Alfonsus Antonius de

Antverpiae, 1667

§. I. Exponitur quid sit scrupulus, & in quibus animae motibus propriè
consistat.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11367

esse. Et quidem illis id præsertim incidit, quos morbus hic maxime labefactat. Sic nemo videtur sibi scrupulosus, aliisque gaudet medicinam adhiberi, quâ cum maxime indiget, in eâ tamen aliis applicandâ est affatim liberalis. Frustrâ igitur laboraturum me timeo; cum primum medicinæ huic morbo præstandæ fundamentum sit ægrum se esse agnoscere; neque si curari vult, scrupulos dissimulare. Itaque ut materiam hanc ordine exponamus, saltem ut animarum curatoribus ad manum sint remedia, quæ importuno sanè morbo possint ritè applicare, id nunc agemus quod Medicis est solenne. Primum inquiremus quid sint scrupuli: deinde quæ tam molesti mali causa sit & scaturigò; tertio denique quæ sit huius morbi crisis, aut quæ signa sint, ex quibus, quis dicendus sit scrupulosus, euidenter queat cognosci. Hisce peractis, ad morbi penitus cogniti medicinam, facilis erit delapsus.

S. I.

Exponitur quid sit scrupulus, & in quibus animi motibus propriè consistat.

- I. PRÆter motus tumultusque animi, quos dubia illi ingesta solent excitare, quibusque detinetur mens & quasi suspenditur, sic ut ad iudicium ferendum in neutram partem possit inclinari; alia superest componendâ difficultas & quasi seditio, quæ ex scrupulorum importunis vocibus ducit exordium, totumque perturbationibus implet Conscientiæ senatum. Non quòd in senatum ipsum scrupuli penetrent, aut sententiæ de rebus ferendæ sese immisceant: verum uti plebis promiscuæ ante prætorium tumultuantis insanæ voces, Senatorum nonnumquam animos ita commouent, ut de constantiâ deiecti, in plebis inepta exigentis, & non ratione sed tumultu agentis omnia, non rarò sese vota inclinent, maiorisque mali metu sententiam proferre non audeant; sic sanè fit sæpissimè, ut tantus ad Conscientiæ subselliâ, à scrupulis per vim se ingerentibus excitetur motus, ut licèt nulla sese offerat tumultus ratio, tamen perculsa stet Conscientia; quinimò

*A scrupulis
maxima oritur
Conscientiæ
quieti turbatio.*

in feditiosorum partem attonita propendeat, & sententiam pro
justo & æquo pronuntiare perhorrescat.

*Compara-
tio libræ
omnis Con-
scientiæ Va-
riatio ex-
penditur.*

2. Ut autem timida illa, quæ ex scrupulis oritur, mentis iudicii-
que inclinatio rectè percipiatur, ponite vobis ob oculos trutinam
aëri libero expositam, cuius lances nullo vtrimque pondere præ-
grauentur. Videbitis illico neutram alteri præponderare, libræ-
que examen, quod scapi medium occupat, ad perpendiculum
horizontis plano insistere, nullo æquilibrii præiudicio. Momen-
tum verò aliquod aut pondus, quamvis exiguum, alterutri lanci
si adiecèris, confestim examen seu acus libræ insistens, in eam
partem se inclinat, vnde pondus trahit. Si denique vtrimque
pondera fere æquentur, reciprocis motibus in vtramque partem
examen ferri videas; idque, donec prægraunte tandem vnus
lancis pondere, examen quoque ad eam penitus inclinetur, &
verticis sui modico inflexu annuat, quasi si sententiam pronun-
tiet, & ab illâ parte iudicet æquilibrii stare victoriam. Verùm,
id etiam percipies non rarò contingere, vt cum lances vacuæ
neque vllò hinc aut hinc graues fuerint pondere, minimâ tamen
sefe aurâ ingerente, tota æquilibrii turbetur quies, rursus pror-
sum abeat examen libræ, & in hanc modò, modò in illam alter-
nis lapsibus moueatur partem, non secùs ac si veris lanciæque
impositis ponderum momentis tota ageretur trutinæ machina;
cùm tamen non nisi exigua aura sit, quæ extrinsecùs fortè al-
lapsa lancem lambit; nulloque adiecto antisacomoti pondere
aut momento, totam nihilominùs acus siue examinis ad rectos
angulos horizonti insistentis, tranquillitatem euertit aura inanis,
ventus merus. En omnem Conscientiæ motum & variationem,
rudi schemate expressam non incommodè.

*Applicatur
comparatio
motibus di-
uersis Con-
scientiæ.*

3. Quod in librâ est examen aut index, id in mente est Conscien-
tia. Ab eius iudicio & iudicio stat actionum, bonæne sint an verò
malæ, omnis legitima discretio. Quòd si in vnam sese tantum
partem dant rationum momenta; in eam quoque, sine vacil-
latione vllâ sese fert iudicium, statuitque illico propositam a-
ctionem licitè fieri aut illicitè. Atque hæc mentis in vnam par-
tem omnimoda, æquabilisque inclinatio, dicitur *Conscientia cer-
ta*. Quod si vtrimque rationes alicuius sint momenti, tam quæ
rem licitam esse comprobant, quàm quæ illicitam; tum verò nu-
tat aliquantulum hinc atque hinc iudicium; & tam diu inter
vtrum-

utrumque hæret mens, donec voluntatis pondere accedente, prudenter tamen, causa decidatur. Et hi motus sunt *Conscientiæ probabilis seu opinatiue*. Tandem si nullæ prorsus rationes utrimque sint, aut momenti tam exigui ut nullum planè pondus afferant; aut certè si aliquid ferant, contrariæ tamen partis antifacomete mutua melidant auctoritatem, & vim, sic ut nihil in utramvis partem rectè possit statui, Conscientia sic agitata & suspensa, vocatur *dubia*.

4. Hisce ritè perceptis, illud jam, ut ad rem veniam, animad-
uertendum est non indiligenter, trutinam non eo quod fert Praesertim
scrupuloſa pondere moueri semper; verùm etiam aut vento, aut etiam digito impacto agitari, & in varios cieri motus. Conscientiam inquam, video non rationum momentis, sed inanibus saepe auris, falsis omnino rationibus aut verisimilitudinem aliquam præ se ferentibus ita agitari, ut quamuis earum falsitas sit perspecta, tamen iudicium in suas partes videantur trahere; sic ut sententiam pro actionis malitiâ (quam tamen licitam esse agnoscit) videatur ferre Conscientia; & voluntas nihilominus actioni sic condemnatæ sponte suâ consentire. Cùm autem tam perperam sese egisse suspicatur animus, cæteroquin recti honestique admodum appetens, tum verò tempestas oppidò maxima menti oboritur; timet, horret, tremat, constringitur ei cor, animis destituitur; atque non secus angitur, quàm si de salutis negotio, esset omnino conclamatum. Ventus est exiguus qui totam ciet tempestatem: molestus tamen est admodum & plenus periculi. Eò enim si quis seridè corripitur, in omnem illicò partem agitatur inops consilii, cùm nusquam non in scelera, & quidem lethalia, sibi videatur impingere.

5. Miserandam enim uerò Conscientiæ sic perturbatæ conditionem! quam quidem in se dum agnoscit, ingemiscit Dauid, Miseram
scrupulo-
rũ conditio
in Dauidæ
expressa totamque animæ suæ tempestatem dilucidè quidem, sed non sine planctu describit. En scrupulorum effecta. *Contristatus sum* inquit, *in exercitatione meâ, & conturbatus sum à voce inimici, & à tribulatione peccatoris*. Et ne scelerum à se commissorum Conscientiâ perturbatum autumes, *quoniam*, inquit *declinauerunt in me iniquitates, & in irâ molesti erant mihi*, inimici nimirum dæmones, scrupulorum, ut mox dicam, egregii in-centores. Et tamen cùm mihi, inquit, non essem culpæ conscius,

scius, *Cor meum conturbatum est in me, & formido mortis cecidit super me*, cumque mortis mortalisue criminis suspicionem ipsam formidarem, *Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebrae*. Ita enim fieri assolet, vt scrupulorum nubibus excitatis, ita mens tandem inuoluatur, vt nulla ei veritatis lux affulgeat. Quid igitur acturus es Dauid? inops inquit sum consilii, *Et dixi quis dabit mihi pennas sicut columbae, & volabo, & requiescam*. Ain verò tu requiesces? at vbi demum gentium quietem inuenies, si turbarum omnium originem tecum trahis? *Ecce inquit elongaui fugiens, & mansi in solitudine*. At verò solus cum es, tecum tamen es; tuis interes phantasmatis; iisque si locum dederis, actum est de totâ re. Sic est, reponit, mali sui conscius & interpretes Dauid. Quid igitur auxilii expectabat in solitudine? certe inquit, *Expectabam eum qui saluum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate*, id est, à scrupulorum tumultibus, vti hæc verba interpretatur. D. Antoninus. En in viro sanctissimo, mentis perturbationem, luctuosamque Conscientiæ scrupulis agitatæ tempestatem.

*Scrupulosa
Conscientia
malè voca-
tur tenebra.*

Verùm, inquires, nonne optanda res est, teneram habere Conscientiam, & quæ ad minimam mali speciem confestim moueatur? Quis id dubitat? Nonne etiam planè optandum est, trutinam ad manum habere, tam delicati, vt ita dicam, sensus, id est, cuius hypomochium, seu clauiculus cui insistit, tam affabrè sit perpolitus molisque tam exiguæ, vt ne momentum quidem vnicum, aut arenula, aut scrupus lanci possit iniici, quin illicò examen trepidet, atque index moueatur? Tales certè sunt aurifabrorum libræ exactissimæ, quæ sine dubio longè majoris sunt fidei, quàm maiores illæ crassioresque, quibus carbones, triticum, & cætera minoris pretii corpora expenduntur. His enim trutinis etiam si scrupuli aliquot, aut etiam libræ quadrantes adicias, non magnam admodum, & sæpe nullam indicis aut examinis variationem persentisces. Sic est, fateor; atque rudiores hæ trutinæ, pinguioris Conscientiæ conditionem expriment, non ineleganter. Verùm istud nunc repono. An non intempestiuè cautus dicendus esset aurifaber, qui quoties pro tabernæ foribus prostantem trutinam, ac sic aëri libero expositam agitari viderit, illicò festinus accurreret, sibi que persuaderet aliquid auri lanci incidisse, quod momentum stateræ dederit,

Antoni-
nus par. 1.
art. 3. c.
10. §. 9.

6.

8. *zit, eamque examinis trepidationem excitant. Abi ſis vñ mi-*
minè male, ſed nimium credule. Non à motu deſumenda eſt
 omnis ſtatera variata ratio; ſed à motus cauſſa: inanes lances
 minimus ventus rapit in diuerſa. Longè autem aliud eſt impoſi-
 to ferri pondere, aliud verò vim exterius illatam pati. Com-
 mouetur tunc quidem libra, ſed nihil expendit; nihil trutinat;
 nullamque ſententiam fert examen. Ita prorfus fit in ſcrupulis;
 commoueris quidem, & in vnam partem, vt videtur, ſeſe dat
 Conſcientia. Verùm inclinationes illæ, mentis iudicia non
 ſunt; motus tamen ſunt, agitationes ſunt fateor, ſed vel à
 phantaſmatis fanaticisque rerum repræſentationibus, vel à Dæ-
 monis externo impulſu concitata. Judicare tibi videris in v-
 nam partem quòd propendeas; ſed vt dixi, inanes lances, &
 inania capita, facile quãſe fert impetus, etiam ſine ratione &
 pondere, nihilominus ſecum trahit. Animi autem inclinatio
 quam vis externa cauſſat, violentia dicenda eſt, non iudicium.
 7. Vt itaque dicam quid ſit ſcrupulus, iſtud præmittendum eſt,
 non loqui me de remoriſibus, & quaſi vellicationibus Conſcien-
 tiæ, quas peccator commiſſo manifefto ſcelere non raro per-
 ſentiſcit, quosque ſcrupulos vulgus vocat. Certè ſcrupuli non
 ſunt hæc tormina, ſed vera luculentaque animi iudicia, per-
 uerſitatem ſuam condemnantis, & ſibimetipſi expoſbrantis ſce-
 lus. Dico itaque, prout ſcrupuli (vnde deriuata eſt metapho-
 ra) lapilli quidem ſunt exigui, qui ſeſe calceo fortè ingeren-
 tes, pedem non leuiter afficiunt; inceſſum quinimò impediunt,
 ſic vt & claudicationem aliquam, corporisque in vnam partem
 inclinationem, moleſtiã ſuã prurituque importuno inducant:
 ita & mentis ſcrupulus vt rectè definiit Vaſquez, propriè eſt fal-
 ſa quædam futiſue ratio, quæ phantaſiæ, aut etiam primæ men-
 tis operationi, quam Philoſophi apprehenſionem vocant, ſeſe
 inſinuat; ex quã ſuboritur grauis admodum ſuſpicio ingentis ſce-
 leris, vbi aut nullum eſt, aut admodum exiguum. Dum verò
 apprehenſã tenaciter futiſi hæc ratione aut ſcrupulo, (ſicut an-
 tè de bilance quæ vento impactò commouetur, & de viatore
 claudicante dicebamus) Conſcientia vacillare, & quaſi claudi-
 care incipit; moleſtias ſuſtinet animus imparibiles; & tandem
 temerario fanè iudicii inflexu, ſcelus maximum, vbi nullum
 eſt, eſſe ſuſpiciatur.

cauſſa
na ſub tot
m. 115
abſoluta

Commo-
tur quidem
ſed nihil
iudicat.

Quid pro-
priè ſit
ſcrupulus.

Commo-
tur quidem
ſed nihil
iudicat.

Vaſquez
1.2. diſp.
67. c.2.
n.8.

Concilian-
tur dua au-
ctorum
sententia.

Atque hoc modo conciliari possunt duæ grauissimorum au-
ctorum, non tamen in admodum diuersa abeuntium, sententiæ:
Quidam enim naturam scrupuli, in ipsâ rationis falsâ apprehen-
sione volunt consistere. Alii autem, non rationem menti
fese ingerentem, sed vacillationem, ipsam inclinationemque ju-
dicii, quâ sic secum agit suspicax mali mens: *Hoc quod nunc a-
go posset esse graue crimen, posset esse sacrilegium, posset esse odium
Dei*, hanc, inquam, sententiæ propensionem, inchoataque ju-
dicia, scrupulos vocant. Si enim planè iudicat, tum non scrupulosâ
Conscientiâ in re falsâ, sed prorsus erroneâ laborare di-
cendus est. Utrumque, inquam, conciliari potest percommo-
dè, si rationes falsas, scrupulorum initia dixeris, quæ tum de-
mùm perfecti sint scrupuli, dum mentem magnopere contur-
bant. Atque hanc video esse S. P. Nostri Ignatii sententiam ex-
ercitatissimi in asceticis rebus viri, & verò scrupulorum acrimo-
niam experti non perfunctoriè. Mihi autem perinde est, an vt
scrupuli naturam definias, falsa ratio ponenda sit in recto vt
quidem disputant, molestia autem animi in obliquo; an verò
contra. Tantundem enim erit mali in scrupulo, siue scrupulus
dicatur esse *Ratio falsa excitans iudicii perturbationem*; siue ex
aliorum mente scrupulum definias esse, *Perturbationem iudicii,
falsis rationibus excitatam*. Istud sanè certum est, quod prout
trutinæ laniæ numquam, ne minimo quidem digito percutitur,
quin etiam examinis seu indicis fiat in eam partem incli natio:
ita & talium hominum non admodum sana capita ne minimo
quidem percussantur ictu, quin illico inclinetur iudicium, & in
vnam partem planè propendat.

S. Ignat.
in lib. ex-
erc. de
scrupulis
Not. 2.

Commise-
ratione di-
gni sunt
scrupulosi.

An ergo, inquires, scrupuli, maleferiati capitis sunt symp-
tomata? Id mox videro; cursim nunc dico, non esse saltem af-
fectiones & signa cerebri admodum temperati. Phantasiz non
satis sanæ plerumque sunt vitia & indicia. Interim commise-
ratione prorsus digna est ægritudo. Istud enim mihi persua-
deo, homini probò & virtutis amanti (stimulos peruersæ, cri-
menque suum agnoscentis Conscientiæ si excipias) nihil in hâc
vitâ accidere posse molestius, quàm scrupulosæ mentis exa-
gitationes: quæ plerumque, dum primis patuit aditus, ingen-
tem in omni demùm materiâ scrupulorum farraginem secum
trahunt. Sanè commiseratione sunt dignissimi, quòd ple-
rumque

rumque innocentissimæ vitæ sint qui tam molesto morbo cruciantur; neque aliunde quidquam peccent, nisi quòd de salute animæ, honestique ratione in omnibus obseruandâ, haud parùm plus quàm oportet aut exigitur, imprudenter sint solliciti. Neque tamen ægritudinem hanc, animi, inquam, ad virtutem aspirantis tantam defatigationem obuenire, Deo permittente & amicorum suorum molestias dissimulante, quisquæ à miretur. Habet sanè facti sui rationes Deus, quas non difficile admodum erit conjicere. Sic & familiarium sibi, sanctissimorumque hominum corpõra, patitur cum grauissimis morbis, doloribusque consistari; sic & à Dæmonibus nonnumquam penitus corripitur, ut in energumenis est manifestum. Quid ergo mirandum est, ubi totum corpus possideri à malo Dæmone patitur Deus, etiam eum quandoque permittere, ut pars aliqua cerebri, uti in scrupulosis fit sæpissimè, à Diabolo infestetur? Hoccinè sit in scrupulis inquires? sit profectò, ut mox dicam.

Videamus itaque an tanto malo parabilis non sit medicina. Et ut ordine bono procedat res, istud indagandum est primò, quæ morbi tam importuni causa sit, & quæ tandem sint criteria aut signa, per quæ, an quis eo correptus sit, liquidò possit discerni.

§. II.

Proponuntur cause naturales & internæ scrupulorum, eorumque ortus & varietas.

10. **D**vo sunt capita, ad quæ omnis scrupulorum scaturigo facilè reducitur. Aliquando enim extrinsecus allabuntur, aut etiam imprimuntur vi: aliquando autem ex ipsomet homine pululant, & scaturiunt quasi ex fonte interno & domestico. De hoc, primo loco agendum est. Istud enim apud Theologos, & verò etiam experienciâ passim constat, ex ipsâ corporis, cerebri, sanguinisque temperie scrupulos enasci sæpissimè; aut si exinde nati non fuerint, faciliùs tamen arripi, altioresque radices agere, prout varia fuerit humorum temperies, cerebrique constitutio.